

**Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Zofii Frączek
w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
w dziedzinie Nauk o rodzinie, w dyscyplinie Nauki o rodzinie**

I. Informacje ogólne o drodze edukacyjno-zawodowej Habilitantki

Doktor Zofia Frączek jest absolwentką Wyższej Szkoły Pedagogicznej Rzeszowie, gdzie w Instytucie Pedagogiki ukończyła studia pedagogiczne (1994) uzyskując tytuł magistra na podstawie pracy pt: "Zmiany w zakresie zależności emocjonalnej u dzieci i młodzieży w okresie dorastania", której promotorem był dr hab. Mieczysław Radochoński. Swoją pracę zawodową rozpoczęła w 1994 roku na stanowisku asystenta w Instytucie Pedagogiki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, którą kontynuowała, w utworzonym Uniwersytecie Rzeszowskim powstałym na bazie WSP. W latach 2001-2008 pracowała również w Zespole Kolegiów Nauczycielskich w Tarnobrzegu, a w latach 2009- 2012 w Państwowej Wyższej Szkole w Sanoku. Do chwili obecnej pozostaje ona zatrudniona na stanowisku naukowo-dydaktycznym w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Rzeszowskiego. W 2000 roku na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adana Mickiewicza, broniąc rozprawę doktorską zatytułowaną: "Respektowanie wartości ogólnoludzkich w procesach kształcenia", napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Kazimierza Denka, uzyskała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki. Recenzentami tej pracy byli: Prof. dr. hab. Janusz Homplewicz i prof. dr. hab. Józef Pólturzycki.

II. Ocena najważniejszego osiągnięcia naukowego wskazanego przez Habilitantkę

Zainteresowania badawcze i pisarstwo naukowe Habilitantki pomieścić można w dwóch obszarach badawczych. W pierwszym zajmuje się problematyką aksjologicznych oraz społeczno - kulturowych podstaw wychowania, w drugim z kolei kwestią rodziny jako wartości społecznej, przestrzeni życia człowieka, a przede wszystkim fundamentalnym środowiskiem wychowawczym. Habilitantka starła się te zagadnienia badawcze

zaprezentować zarówno w perspektywie współczesnej, jak i historycznej. Jest to ważne porównanie dające wiele do myślenia w dzisiejszej pedagogice od strony praktycznej.

Wiodącymi osiągnięciami badawczymi i naukowymi, stanowiącymi podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego, są zagadnienia związane z drugim obszarem badawczym. Do oceny została przedłożona:

1. **Monografia** - *Współpraca rodziny i szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu Szkolnego Krakowskiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2024, ss. 397. ISBN 978-83-8180-885-9, zrecenzowana wydawniczo przez prof. dra hab. Krzysztofa Jakubiaka oraz dra hab. prof. APS Adama Solaka oraz:
2. **11 artykułów** poświęconych problematyce rodziny.

Ocena monografii

Habilitantka ukazując kwestie współpracy rodziny i szkoły, będące głównym przedmiotem niniejszej monografii, starała się pokazać problematykę o ważnym znaczeniu społecznym, zajmującym poczesne miejsce zarówno w teorii, jak i w praktyce edukacyjnej. Na jej wagę wskazują różne źródła historyczne oraz dotychczasowe publikacje naukowe – krajowe i zagraniczne. Warto uwzględnić fakt, że Autorka wybrała dla swoich badań problematykę niezmiernie istotną, a jednocześnie z uwagi na obszar badań oraz przyjęte ramy czasowe niszową, którą szerzej nie zajmowali się dotychczasowi badacze problemu..

Chronologicznie praca obejmuje okres istnienia Drugiej Rzeczypospolitej (lata 1918 - 1939). Natomiast zakres terytorialny badań odpowiada obszarowi administracyjnemu Okręgu Szkolnego Krakowskiego, powstałego na mocy rozporządzenia MWRiOP z dnia 18 września 1921 roku, obejmującego województwo krakowskie, a od 1 października 1927 roku dołączone do niego kieleckie (wyłączone z Okręgu Szkolnego Warszawskiego) z uwzględnieniem zmian granic, które nastąpiły w 1926 roku.

Od strony metodologicznej opracowanie stanowi monografię historyczno-pedagogiczną. Metody badawcze jakie przyjęto, warunkował z jednej strony przedmiot prowadzonych badań, z drugiej zaś ilość i rodzaj pozyskanego materiału źródłowego. Zastosowano zatem metody badawcze typowe dla nauk historycznych: metodę wnioskowania indukcyjnego i metodę progresywną, jak również metodę analizy treści. Na pewno wykorzystano tu choćby w niewielkim stopniu, nie wspomniane we wstępie, metodę porównawczą i statystyczną. Wykorzystanie szeregu wymienionych metod podyktowane było również potrzebą zastosowania ich w różnych fragmentach tematycznych tejże rozprawy.

Celem poznawczym niniejszej pracy było poznanie i przedstawienie badań własnych i zaprezentowanie współpracy rodziców i opiekunów prawnych uczniów szkół średnich ogólnokształcących z dyrekcjami tych placówek i ich kadrami pedagogicznymi, w badanym przedziale czasowym, na terenie Okręgu Szkolnego Krakowskiego. Cel praktyczny zakładał wykazanie ponadczasowości występujących w obszarze współpracy rodziny i szkoły koncepcji, inicjatyw i konkretnych oraz różnorodnych form działania w kontekście ich podstaw prawno-organizacyjnych. Problem główny Autorka sformułowała następująco: *Jak kształtowała się współpraca rodziny i szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu Szkolnego Krakowskiego?* Z niego z kolei wyprowadziła szereg problemów szczegółowych, warunkujących przyjętą strukturę pracy.

. Podstawą źródłową dla przeprowadzonych badań były zgromadzone w bibliotekach cyfrowych sprawozdania dyrekcji szkół średnich ogólnokształcących Okręgu Szkolnego Krakowskiego, kroniki szkolne, księgi jubileuszowe i pamiątkowe tych szkół oraz nie wpisane lub pominięte we wstępie przez Habilitantkę protokoły posiedzeń rad pedagogicznych i protokoły pohospitacyjne kierowników i dyrektorów, powizytacyjne inspektorów i wizytatorów (te ostatnie to raczej rękopisy). Wśród źródeł drukowanych znalazły się: Dzienniki Urzędowe Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Dzienniki Urzędowe Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego (w części urzędowe i nieurzędowe - dokumentacji archiwalnej Kuratorium). Pomocnymi okazały się też materiały stanowiące pozostałości po działalności Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego, znajdujące się zbiorach Archiwum Narodowego w Krakowie (dokumenty pisane oraz drukowane).

Poważną wartość źródłową miało również piśmiennictwo z okresu końca zaborów (np. Roman Dmowski - tegoż w pracy nie uwzględniono), Zygmunt Balicki oraz międzywojennego wskazujące pożądane w okresie międzywojennym ideały wychowania (m. in., autorstwa: Władysława M. Borowskiego, Stanisława Czerwińskiego, Zygmunta Mysłakowskiego, Ireny Pannenkowej, Hanny Pohoski,), a następnie opracowania monograficzne oraz artykuły z tego okresu, w których autorzy ukazywali znaczenie rodziny dla rozwoju młodego pokolenia - dzieci i młodzieży - dla przyszłości narodu oraz państwa (m.in.: Władysław M. Borowski, Stanisław Drzewiecki, Józef Mirski, Kazimierz Sośnicki, Stanisława Sarjusz - Wolska, Lucjan Zarzecki,). Publikacje z analizowanego okresu podnoszą również ważność i znaczenie działalności organizacji rodziców oraz współpracy domu rodzinnego uczniów ze szkołą (m.in.: Juliusz Adamski, Józef Janota-Bzowski, Emilia

Szteinbokówna, Marian B. Godecki, Zofia Jankowska, Adolf Rondthaler, Janina Rendznerowa, Stanisław Lisowski.

Źródła drukowane w największym stopniu dostarczyły informacji pozwalających scharakteryzować działające wówczas organizacje rodziców. Do ważniejszych źródeł dotyczących tego tematu zaliczały się m.in.: Statut Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce, Warszawa 1929, zalecany przez Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich jako ramowy Statut Rodzicielskiego Koła Szkolnego, Warszawa 1926; Kronika organizacyjna. „Zrąb” 1932, T. 12; Kronika. Działalność Warszawskiego Ośrodka Zrębu. „Zrąb” 1933, T. 16.

Habilitantka uwzględniła również wiele periodyków z okresu międzywojennego. Wśród nich głównie te, które skupione były na tematyce związanej z rodziną i jej współpracą z szkołą. Do nich zaliczyła m. in.: *Rodzina i Dziecko*; *Dom i Szkoła*; *Głos Rodziny i Szkoły*; *Głos Rodziców*; *Rodzina*; *Dom i Szkoła Powszechna*.

Współpracę rodziny i szkoły z perspektywy środowiska rodzinnego przedstawiono odwołując się do literatury pamiętnikarskiej. Rozprawę tę wzbogacają też wspomnienia i fragmenty pamiętników związanych z opisem środowiska rodzinnego, widziane oczami ówczesnych nauczycieli. Uwzględniono też w zasadzie te najważniejsze materiały dla opracowania, jak np.: *Pamiętniki Polaków 1918- 1978. Antologia pamiętnikarstwa polskiego*, wybór i oprac. B. Gołębiowski, M. Grad, F. Jakubczak, t. 1, Warszawa 1982; *Pamiętniki Chłopów Nr 1-51*, oprac. L. Krzywicki, Warszawa 1935; *Łaknęliśmy wiedzy jak chleba. Pamiętniki samouków*, wybór i oprac. J. Landy- Tołwińska, H. Ligocki, H. Kasperowicz, Kraków 1968. Ponadto analizie poddano prace autorstwa: Wiesława Kielara, Władysława Czaplińskiego, Jana Stryczka, Mieczysława Grada, Walentego Kunysza, Marii Dąbrowskiej, Franciszka Magrysia.

Dobrze byłoby jeszcze w dalszej pracy badawczej sięgnąć po najnowsze publikacje pamiętnikarskie i dotyczące OSK, jak np.: S. Bieda, *Wspomnienia z lat 1908 - 1949*, Limanowa 2015; S. Janeczek, *Fragmenty wspomnień z pracy nauczycielskiej w szkole podstawowej w Kozienicach w latach 1922 - 1956*, red. J. Boryczko, Kozienice 2021; A. Przyboś, *Wspomnienia rzeszowianina 1906 - 1939*, Rzeszów 1999.

Dobrze się stało, iż Autorka starała się wykorzystać dorobek współczesnej polskiej historiografii, która podkreśla znaczenie spuścizny edukacji galicyjskiej dla rozwoju szkolnictwa w państwie polskim w czasach Drugiej Rzeczypospolitej oraz zmiany prawno-organizacyjne i programowe w polskim szkolnictwie średnim okresu międzywojennego. Do takich publikacji zaliczały się m. in., prace: Jana Drausa i Romana Terleckiego, Juliana Dybca, Konstantego Grzybowskiego, Henryki Kramarz, Elżbiety Magiery, Czesława

Majorka, Stanisława Mauersberga, Józefa Miąso, Stefana Ignacego Możdżenia, Romana Pelczara i Jana Rysia, Joanny Sadowskiej, Ferdynanda Śliwińskiego i Marii Stinii. Habilitantka starała się również pokazać zmieniające się ideały wychowania z okresu międzywojennego, wykorzystując np., piśmiennictwo: Feliksa W. Araszkiwicza, Joanny Falkowskiej, Krzysztofa Jakubiaka, Edmunda Juśko, Andrzeja Niedojadło, Anny Radziwiłł i Antoniego Smołańskiego. Kluczowe znaczenie dla charakterystyki funkcjonowania ogólnopolskich organizacji rodziców oraz struktur działających na poziomie szkół i klas szkolnych, miała twórczość naukowa: Krzysztofa Jakubiaka oraz publikacje: Marzeny Okrasy, Wiesławy Zasady, czy Karola Sanojcy .

Ważnym źródłem poglądowym dla niniejszego opracowania były zaczerpnięte i umiejętnie wykorzystane dane statystyczne dla zobrazowania i porównania stanu ilościowego szkół średnich ogólnokształcących w Polsce międzywojennej oraz w Okręgu Szkolnym Krakowskim. Do nich zaliczały się: Mały Rocznik Statystyczny (wydania od 1930 do 1939 roku); Roczniki Statystyki Rzeczypospolitej Polskiej (wydania od 1921 do 1929 roku) i Statystyka Szkolnictwa, (Statystyka Polski, Seria C, GUS, wydania od roku 1934 do 1939 roku).

Recenzowana praca obejmuje 4 rozdziały, wstęp, zakończenie, wykaz bibliograficzny, summary, wykaz ważniejszych skrótów, indeks osobowy, spis tabel i fotografii zamieszczonych w jej tekście i aneks.

Podstawę źródłową monografii stanowiły materiały badawcze pochodzące z Archiwum Narodowego w Krakowie, wśród źródeł drukowanych - sprawozdania szkolne oraz źródła prawne (Dz. U., Dz. Urz., MWRiOP i Kuratorium OSK), czy wreszcie literatura pamiętnikarska, bądź inne źródła jak książki, programy nauczania i wytyczne do realizacji programów.

We wstępie Autorka przedstawiła cele rozprawy, zakres chronologiczny i terytorialny. Ocena i selekcja wykorzystanych źródeł pod kątem przydatności w recenzowanej książce jest dość dokładna i nie budzi większych zastrzeżeń. Ze względu na pewną złożoność problemu głównego opracowania, doprecyzowano go pytaniami szczegółowymi.

Dwa pierwsze rozdziały mają bardziej ogólny charakter (s. 37 - 178), a dwa następne związane są bezpośrednio z badawczym tematem rozprawy (178 - 313). Konstrukcja podyktowana była przyjętymi problemami badawczymi. Rozdział pierwszy pt: *Szkolnictwo średnie ogólnokształcące w Drugiej Rzeczypospolitej*, pokazuje wpływ oświaty galicyjskiej na rozwój szkolnictwa w odradzającym się państwie polskim. Zostały scharakteryzowane również zmiany prawno-organizacyjne i programowe jakie następowały w polskim

szkolnictwie średnim w latach 1918 - 1932 i po reformie jędrzejowiczowskiej 1932 - 1939. Ukazano tu również wzrost liczbowy średnich szkół ogólnokształcących w II Rzeczypospolitej w latach 1921 - 1939, a przede wszystkim powstanie i rozwój OSK.

Dwa pierwsze rozdziały rozprawy to czysto teoretyczne, dwa kolejne to badawcze i napisane w oparciu o źródła drukowane i rękopiśmienne. Brakuje tu pierwotnej genezy tworzenia się oświaty na terenach byłej Galicji. Zaraz po zakończeniu I wojny światowej, województwo krakowskie podlegało nadal, najpierw RSK, następnie od 8 sierpnia 1921 roku do Okręgu Szkolnego Lwowskiego, i wreszcie od 18 września 1921 roku do nowo utworzonego Okręgu Szkolnego Krakowskiego. Utworzone 14 października 1921 roku Kuratorium w Krakowie otworzyło już swoje podwoje, by rozpocząć praktycznie działalność 1 stycznia 1922 roku. Pierwszym kuratorem został Jan Owiński. W ten sposób zakończono pierwszy proces tworzenia okręgowych władz szkolnych na terenie byłej Galicji. Ostatnim etapem zamykającym tworzenie OSK były wyłączenie województwa kieleckiego z Okręgu Szkolnego Warszawskiego i wcielenie go 1 października 1927 roku do pod jurysdykcję OSK (Dz.U. R. P. z dnia 10 sierpnia 1927 Nr 36, poz. 234.). Przy opisie powstania i działalności Kuratorium OSK można by też uwzględnić pracę M. Pollaka, Ekspozytura Rady Szkolnej Krajowej w Krakowie (6 listopada 1918 - 15 lipca 1919), "Przegląd Historyczno - Oświatowy" 1960, nr 3. Poza tym rozdział ten nie budzi zastrzeżeń, jest bardzo dobrze oparty i uzasadniony o podstawowe źródła.

W drugim rozdziale Habilitantka zajęła się ukazaniem ideałów i celów wychowania w II RP. Następnie starała się scharakteryzować poglądy teoretyków i praktyków wychowania na rolę wychowawczą polskiej rodziny. Dalej przedstawiła rodzaje i działalność organizacji rodziców (Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich i Zespołu Rodziców „Zrąb”) w II RP. Na końcu rozdziału zajęła się pokazaniem funkcjonowania kół rodziców i patronatów klasowych.

Te pierwsze dwa ideały wychowawcze (narodowy i państwowo-obywatelski) prezentowane przez Autorkę różniły się od siebie w występujących w ówczesnej Polsce modelach wychowawczych. Inne były w latach 1918 - 1926, a inne po 1926 roku. W pierwszym narodowym systemie wychowawczym priorytetem był naród. W drugim państwowo - obywatelskim na czoło wysunięto państwo. W trzecim obywatelsko - państwowym, wytransformowanym niejako z poprzedniego nadrzędne miejsce zajęła ojczyzna. Ponadto wróciły tu na powrót, usunięte przez poprzednią doktrynę pierwiastki: narodowy i religijny. O nich decydowały w głównym stopniu ówczesne elity rządzące. Warto zauważyć czy i w jaki sposób były one egzekwowane przez ówczesne władze szkolne. W pierwszym okresie nie były narzucane i egzekwowane, (to nauczyciel polski z systemu

narodowego wybierał pewne segmenty do realizacji), a w drugim przeciwnie, mocno akcentowane w zarządzeniach szkolnych i ściśle egzekwowane. Znajduje to wyraz w protokołach powizytacyjnych wizytatorów, inspektorów szkolnych, czy wreszcie kierowników i dyrektorów szkół. Przy czym należy zauważyć, iż największy nacisk kładziono na to w szkołach powszechnych z egzekwowanym obowiązkiem szkolnym. Tylko na tym 7 - letnim etapie kształcenia można było wychować i przywiązać do rządzącej ekipy całą populację młodych pokoleń. Bariery dalszych oddziaływań było odpłatne szkolnictwo średnie, z którego korzystał już niewielki procent przyszłych młodych obywateli. Nie wszędzie zaś można było zgodnie z art. 118, 119, 120 Konstytucji z 17 marca 1921 roku prowadzić zajęcia doksztalające.

Dalej poszła w swoich założeniach Ustawa o ustroju szkolnictwa z 11 marca 1932 roku. W art. 15 mówiła, że młodzież do lat 18. podlegała obowiązkowemu doksztalaniu. Była tu jednak pewna niekonsekwencja, a nawet podważanie tego art. przez następny nr 16. Dopuszczał on niejako i jednocześnie nakazywał zwolnienie z tej formy doksztalania młodzieży, dla której nie było możliwości zorganizowania właściwej szkoły doksztalającej, zawodowej lub ogólnej, bądź odpowiednich kursów doksztalających. Dyskusyjnym jest rozdrabnianie systemów wychowawczych lat 1926 -- 1939 na różne podokresy jak to czynią np., W. A. Araszkiewicz, A. Radziwiłł czy inni. Przyjąć można, że w kontekście podziału na podokresy wychowania państwowo - obywatelskiego i następnie pochodnego od niego obywatelsko - państwowego, każdy punkt widzenia może być dobry pod warunkiem konkretnego uzasadnienia źródłowego. Dobrze byłoby też uwzględnić w tej dysertacji takie pozycje jak np.: W. Garbowska, Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1932 - 1939, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1976 (pierwszą jakby część - uwzględnioną przez Habilitantkę - opracował K. Trzebiatowski, Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1918 - 1932, Warszawa 1970), P. Jaworski, E. Juško, A. Niedojadło, Działalność charytatywna i opiekuńcza w szkołach Okręgu Szkolnego Krakowskiego w II Rzeczypospolitej, Toruń 2022, s. 67 - 84 (pomoc szkole ze strony rodziców - przy budowie, reparacjach budynków szkolnych, powiększaniu księgozbiorów, organizacji wycieczek, dożywianiu i w zaopatrywaniu w bieliznę ubrania i obuwie). Skoro wykorzystano pracę L. Zarzeckiego, Wychowanie narodowe. Studia i szkice, Warszawa 1926, to brakuje tu zacytowania pracy S. Drzewieckiego, Wychowanie obywatelsko - państwowe w nowych programach, Warszawa 1935. Dla szkolnictwa Zgłębia Dąbrowskiego dobrze byłoby wspomnieć pracę - A. Glimos - Nadgórskiej, Polskie szkolnictwo powszechne województwa śląskiego (1922 - 1939), Katowice 2000, tejeż, Szkolnictwo powszechne w województwie

śląskim i w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie międzywojennym, [w:] Śląsko - zagłębiowskie konfrontacje historyczne (XIX - XX wiek), red. M. W. Wanatowicz, Katowice 1999, s. 97 - 114.

Pośród literatury pamiętnikarskich mile widziane byłyby choćby jeszcze, obok wyżej wspomnianych następujące pozycje: S. Pol, Ze wspomnień nauczyciela socjalisty, [w:] PPS. Wspomnienia z lat 1918 - 1939, t. 2. red. J. Durko, Warszawa 1987; Wspomnienia Śląskich nauczycieli; Wybór i oprac. S. Kędryna, A Szefer, red K. Popiołek, Katowice 1970.

Trzeciemu rozdziałowi nadano tytuł *Problematyka współpracy rodziny i szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej*. Autorka w nim próbuje przyrzeć się współpracy rodziny i szkoły przez szersze spektrum źródeł. Czyni przez wgląd w Dzienniki Urzędowe Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, dzienniki urzędowe kuratoriów oświaty, artykuły o tematyce rodzinnej zamieszczane na łamach czasopism czy wybranej literatury pamiętnikarskiej. Bardzo ważną częścią jest końcowa część tego rozdziału. Tu Habilitantka zwraca uwagę na trudne warunki społeczno - ekonomiczne wielu polskich rodzin na wsiach i w miastach, utrudniające dalszą edukację ich dzieci. Te warunki nie ułatwiały również dobrze układającej się współpracy na linii dom rodzinny szkoła. Jednakże w tym momencie uwydatniła się rola i troska polskiego nauczyciela o dalsze kształcenia wyróżniającego się młodego pokolenia. Często i bezpłatnie douczał uzdolnione dzieci, aby dostały się do gimnazjów, pisał im podania o stypendia dla nich i wspierał finansowo. Jest to bogaty w treści rozdział o wysokim znaczeniu merytorycznym.

Treści istotnie wzbogacające i dopełniające obraz stanu omawianej współpracy zawiera podrozdział czwarty, w którym przedstawiono ją w perspektywie samej rodziny.

Dobrze byłoby przeprowadzić według przyjętych kryteriów przyczyny pogarszającej się lub złej współpracy (niechęci, nienawiści) oraz poprawiającej lub dobrze układającej się współpracy za obopólnym zadowoleniem na linii dom rodzicielski szkoła, w świetle dokumentów wykorzystanych w III rozdziale rozprawy habilitacyjnej. Wiernie oddają te stosunki nie tylko sprawozdania, ale materiały wytwarzane w szkołach, jak np., kroniki, protokoły posiedzeń rad pedagogicznych, RSM, RSP itp. Na pewno rozdział IV dopełnia ten rozdział III, ale dobrze, że habilitantka trzyma się jego konstrukcji i stara się syntetycznie przedstawić jego najważniejsze aspekty, mniej istotne przytaczając tylko dla uzupełnienia i uzasadnienia źródłowego, oddające rzeczywistość szkolną. Rozdział ten niejako stanowi wprowadzenie w problematykę pracy pokazując jak powinna ta współpraca wyglądać w oparciu o najważniejsze akta szkolne (Dz. U., D. Urz. Rozporządzenia, Okólniki itp.).

Warto było tu wspomnieć również pracę H. Sokołowskiej pt: "Sprawozdanie z opieki higieniczno - lekarskiej w szkołach Okręgu Szkolnego Krakowskiego w roku 1932/1933, Dz. Urz. KOSK 1934, nr 3, poz. 37, teŹe "Opieka higieniczna i stan zdrowia młodzieŹy w szkołach Okręgu Szkolnego Krakowskiego w roku 1937/1938, Dz. Urz. KOSK 1938, nr 1, poz. 10. To pokazuje teŹ w jakim stopniu zabiegi i zalecenia o czystość , higienę i zdrowie ze strony szkoły były realizowane przez dom rodzinny.

Płynnie zatem przechodzi od rozdziału III do IV ("Współpraca rodziny i szkoły w okresie międzywojennym w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu Szkolnego Krakowskiego w świetle materiałów źródłowych"), korespondujących i ściśle związanych ze sobą tematycznie. Na początek przedstawia zalecenia i rolę kuratorium w rozwijaniu współpracy rodziny i szkoły. Następnie starała się wykazać przebieg tej współpracy na podstawie sprawozdań szkolnych oraz innych materiałów źródłowych związanych z tematem. Dalej pokazała jak przebiegała praca rodziców na rzecz środowiska szkolnego i uczniów, a z drugiej strony formy i efekty zaangażowania się szkoły i nauczycielstwa we współpracę z rodzicami uczniów. Te dwa ostatnie rozdziały stanowią dokładne rozwiązanie postawionego sobie przez Habilitantkę tematu, przedmiotu badań i osiągnięcie założonego celu pracy badawczej.

Ten rozdział w odniesieniu do poprzedniego rozdziału pokazuje jak faktycznie ta współpraca wyglądała w codziennej rzeczywistości szkoły średniej w II RP. MoŹe lepiej byłoby zmienić tytuł podrozdziału 2.4. na : "Sukcesy i porażki lub pozytywne i ujemne efekty podejmowanych działań ze strony szkoły w stosunku do rodziców uczniów. UŹycie słowa "Zaangażowanie szkoły..., moim zdaniem nie do końca jest tu zasadne, bowiem szkoła nie mogła się nie angaŹować we współpracę z opiekunami prawnymi młodzieŹy. Było to jej obowiązkiem wynikającym z załoŹeń statutowych. Na potwierdzenie tego proponuję dokładnie przejrzeć sprawozdania powizytacyjne inspektorów szkolnych czy wizytatorów kuratorium. Konstrukcja pozostałych rozdziałów nie budzi jakichś zastrzeŹeń. Proporcje rozdziałów w zasadzie prawidłowe (I R. - 78 s., II. R. - 63 s., III. R. - 84 s., IV.R. - 61 s.).

Na zakończenie pracy Autorka odniosła się do przyjętych problemów badawczych, sformułowała szereg wniosków poznawczych i aplikacyjnych, które zachowują swoją aktualność i wspanię moŹą stanowić istotne źródło inspiracji dla doskonalenia współpracy domu rodzinnego ucznia i szkoły, zarówno na poziomie koncepcyjnym, jak i praktycznym, sprzyjając budowie trwałych i efektywnych relacji wychowawczych. Zwłaszcza dziś jest to bardzo potrzebne w czasie cyfryzacji, sieciorholizmu, fonoholizmu, celebrytizmu i

natłoku różnych często sprzecznych ze sobą i nie sprawdzonych informacji.

Jeśli chodzi o zestawienie bibliografii (bardzo bogatej i zróżnicowanej), to może dla lepszej orientacji czytelnika w całej jej gąszczu pozycji, należałoby po źródłach prawa zestawić "Inne materiały źródłowe", dalej "Literaturę pamiętnikarską" następnie czasopisma i dalej jak to zostało zestawione - jest to tylko moja skromna propozycja.

Dysertacja dr Zofii Frączek, w moim spojrzeniu, jest syntetycznym, logicznie zaprezentowanym i wartościowym opracowaniem wnoszącym do nauki o rodzinie szereg istotnych ustaleń. Autorka bardzo dobrze rozpoznała i odnalazła się w przedmiocie wytyczonych przez siebie badań, wykazując się przy tym budzącą uznanie erudycją. Książka jej jest zapewne jedną z prekursorskich prac w tym temacie, uzupełniającą lukę badawczą w polskiej historiografii pedagogicznej. Zastosowane metody, dobór i selekcja źródeł są w pełni prawidłowe pod względem merytorycznym jak i metodologicznym, służąc realizacji założonych celów badawczych. Pozostaje mieć nadzieję, że Habilitantka nie poprzestanie na dotychczasowych osiągnięciach i dalej będzie uzupełniać niszowe obszary w badaniach nad kwestiami wychowawczymi w polskich szkołach średnich okresu międzywojennego.

Ocena 11 artykułów tematycznie związanych z problematyką rodziny (opublikowanych po doktoracie)

Poza omówioną wyżej monografią, jako kolejne osiągnięcie naukowe, Habilitantka przedłożyła do oceny 11 artykułów, które ukazały się w punktowanych czasopismach naukowych w kraju i za granicą oraz w recenzowanych publikacjach zbiorowych pod redakcją. Objęły one następujące publikacje autorskie:

- *Revitalisation of moral authorities as an educationally desirable reaction to postmodern relativism.* „World Studies in Education” 2011, Vol. 12, nr 2, s. 93-102, ISSN: 1441-340X, (Australia);
- *Współczesna rodzina wobec doświadczenia straty bliskiej osoby - wielowymiarowość doświadczeń i przeżyć,* (w:) *Rodzina w sytuacji straty bliskiej osoby*, red. D. Opozda, M. Parzyszek, Wyd. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, Lublin 2017, s. 151-160;
- *Sytuacja rodzinna oraz społeczna osób starzejących się w perspektywie przemian demograficznych i seniorów,* (w:) *Rodzicielstwo w różnych fazach rozwoju rodziny*, red. J. Brągiel, B. Górnicka, Opole 2017, s. 211-223;

- *Wychowawcze funkcjonowanie współczesnej rodziny w percepcji nauczycieli i wychowawców.* „Społeczeństwo i Rodzina” 2018, zeszyt 2, s. 138-149;
- *Konflikty w rodzinie i propozycje ich rozwiązywania.* „Kultura – Przemiany – Edukacja” Tom VI, wyd. UR, Rzeszów 2018, s. 141 – 154;
- *O dziecku i dzieciństwie oraz sytuacji dziecka w rodzinie ponowoczesnej, (w:) Rodzina i dziecko w zmieniającym się świecie. Spojrzenie historyczne i pedagogiczne,* red. K. Jakubiak, R. Grzybowski, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2020, s. 219-234;
- *Ochrona rodziny i wartości życia rodzinnego w perspektywie wybranych polskich regulacji prawnych, w dokumentach międzynarodowych oraz aktualnych propozycjach rządowych.* „Fides et ratio” 2020, nr 3 (43), s. 51-68;
- *Dysfunkcjonalność i problemy współczesnej polskiej rodziny w świetle danych statystycznych i wspierających działań państwa.* „Kultura-Przemiany -Edukacja”2021, T. 9, s. 149-169;
- *Przemiany rodziny jako podstawowego środowiska życia i rozwoju człowieka w założeniach wybranych teorii naukowych, (w:) Edukacja i wychowanie od XIX wieku do współczesności. Wybrane zagadnienia w kontekście badań historycznych i pedagogicznych,* red. P. Juško, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos” , Tarnów 2021, s. 177-192;
- *Rodzice w percepcji dzieci – o potrzebach dzieci i problemach współczesnego rodzicielstwa, (w:) Rodzicielstwo-wybrane aspekty funkcjonowania,* red. J. Brągiel, B. Górnicka, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2021, s.99- 112;
- *The family and the values of family life in the science of the Catholic Church – analysis of selected sources.* „Fides et ratio” 2022, nr 1 (49), s. 41-52.

Przedstawione do oceny artykuły stanowią spójny zbiór tekstów skupionych na problematyce rodziny. Wprawdzie poruszana w nich problematyka była przedmiotem wcześniejszych badań naukowych, jednakże przyjmowana przez Habilitantkę koncepcja badawcza, dobór zagadnień, zastosowana literatura naukowa i inne źródła oraz sama konstrukcja tekstów, nadają im charakteru autorskiego. W badaniach zastosowano metody ilościowe i jakościowe oraz różnorodne techniki gromadzenia danych, adekwatne do analizowanej tematyki. Przedłożone artykuły prezentują rodzinę jako fundamentalną wartość społeczną, oraz podstawowe środowisko wychowawcze, odgrywające kluczową rolę w procesie formowania się osobowości i tożsamości człowieka, które wraz z postępującymi przemianami społeczno-kulturowymi również ulega przeobrażeniom. Dodać należy, że ukazują rodzinę z perspektywy niewystarczająco eksplorowanej w istniejących dotąd badaniach naukowych – samego dziecka, czy też seniora. Wnoszą istotny wkład w

rozpoznawanie potrzeb dzieci, problemów rodzicielstwa oraz położenia seniorów w strukturze współczesnej rodziny. Prezentują również współczesną polską rodzinę w kontekście występujących w niej konfliktów i dysfunkcji. Ukazują możliwości wykorzystania danych statystycznych jako narzędzia analizy naukowej, służącej diagnozie problemów rodziny. Zauważyć należy, że promują podejście systemowe, diagnostyczne i prewencyjne w pracy z rodziną. Dostarczają także wiedzy na temat realizowanej polityki prorodzinnej oraz aktywności Kościoła katolickiego w zakresie ochrony rodziny i wartości życia rodzinnego. Materiały te mają istotną wartość poznawczą, stanowią wkład w naukowe narracje, prowadzone w dyscyplinie Nauki o rodzinie. Posiadają również potencjał aplikacyjny, mogą bowiem znaleźć zastosowanie w projektowaniu nowych programów pracy z rodziną. Stanowiły wyraźny wkład w poszerzaniu wiedzy habilitantki w dyscyplinie Nauki o rodzinie, a jednocześnie jakiś zaczyn do przeprowadzania kolejnych badań i napisania niniejszej pracy habilitacyjnej.

III. Ocena pozostałego dorobku naukowego

1. Zestawienie wszystkich publikacji z zakresu Nauk o rodzinie (po doktoracie) z wyłączeniem omówionej monografii stanowiącej główne osiągnięcie naukowe oraz 11 artykułów dopełniających

Dodatkowo na dorobek Habilitantki z zakresu Nauk o rodzinie składają się 3 autorskie monografie:

- Z. Frączek, *Edukacja aksjologiczna wobec potrzeb współczesności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2002, stron 200;
- Z. Frączek, *Pokoleniowe przemiany społecznej świadomości wartości rodziny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, stron 342;
- Z. Frączek, *Wychowawcze funkcjonowanie rodziny a zachowanie uczniów w środowisku szkolnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017, stron 388.

Była również współredaktorką 4 prac monograficznych, poświęconych problematyce rodziny:

- *Koncepcje pomocy człowiekowi w teorii i praktyce*, red. Z. Frączek, B. Szluz, wyd. UR, Rzeszów 2006, stron 257;

- *W trosce o współczesnego człowieka*, red. B. Szluz, Z. Frączek, wyd. Krośnieńska Oficyna stron 256;
- *Rodzina w obliczu przeobrażeń społecznych*, red. A. Garbarz, Z. Frączek, B. Lulek, wyd. Krośnieńska Oficyna Wydawnicza, Rzeszów 2012, stron 344;
- *Dylematy współczesnej rodziny – praktyczne rozwiązania*, red. Z. Frączek, B. Lulek, wyd. Krośnieńska Oficyna Wydawnicza, Rzeszów 2013, stron 292.

Opublikowała ponadto 28 artykułów o tematyce rodzinnej, które można przypisać do 5 obszarów tematycznych:

- 1) *Rodzina jako środowisko wychowawcze.*
- 2) *Przeobrażenia społeczne a kondycja rodziny oraz zagrożenia i dysfunkcje współczesnej rodziny.*
- 3) *Wspieranie rodziny.*
- 4) *Rodzina jako wartość i miejsce kształtowania szacunku wobec innych podstawowych wartości.*
- 5) *Wychowawcza wartości rodziny w perspektywie historycznej.*

Treści tych tekstów zostały opublikowane w czasopismach polskich (m.in., „Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze”; „Wychowanie na co Dzień”; „Kultura – Przemiany – Edukacja”, „Pedagogika Rodziny”; „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia”) oraz zagranicznych (jak np., „Корекційна Педагогіка Та Психологія”; „Наукового - педагогічний журнал”) oraz w krajowych i zagranicznych pracach pod redakcją jako rozdziały.

Ważną rzeczą jest, iż Habilitantka zarówno w swoich 3 monografiach, 4 współautorskich i zamieszczonych artykułach w 28 czasopismach krajowych i zagranicznych zajmuje się wszechstronnie problematyką związaną z rodziną od wartości rodziny wychowawczej do rodziny w perspektywie historycznej, kwestii współczesne dylematy rodziny w kontekście praktycznych rozwiązań. Pozwolę sobie zauważyć, że przy współredakcji czy to zamieszczonego tekstu w książce pod red., czy w czasopiśmie, dobrze byłoby podać konkretne strony własnej części opracowania np. s. 54 - 201.

2. Ocena dorobku naukowego według kryteriów oceny osiągnięć naukowych i badawczych osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

2.1. Dorobek publikacyjny

Dane naukometryczne (z dnia 14.03. 2025r.), opracowane i przedstawione przez Uniwersytet Rzeszowski pokazują, że dr Zofia Frączek po doktoracie opublikowała: 39 oryginalnych pełno tekstowych prac naukowych, 53 rozdziały w monografiach naukowych; 6 monografii (w tym 2 podręczniki akademickie). Zredagowała 8 monografii i opublikowała 9 recenzji popularyzatorskich. Łącznie ten spory dorobek publikacyjny liczy 115 pozycji. Cytowania według WOS (Cited Reference Search): 3, natomiast Indeks Hirscha:1. Z kolei według Google Scholar (Publish or Perish): liczba cytowań wynosi 131, zaś Indeks Hirscha: 6.

2.2. Uczestnictwo w pracach zespołów badawczych – międzynarodowych i krajowych

Zofia Frączek brała udział w realizacji kilku projektów badawczych. Na ich realizację pozyskiwano środki w drodze konkursów (np. ministerialnych), lub też były one współfinansowane przez Uniwersytet Rzeszowski. Wynikiem prowadzonej działalności były przygotowane monografie naukowe, prace pod redakcją, konferencje międzynarodowe, wystawy i prelekcje.

- W roku 2010 brała udział w Międzynarodowym projekcie badawczym: *Mysł i praktyka edukacyjna w obliczu zmian cywilizacyjnych* (realizatorzy: pracownicy naukowci Uniwersytetu Rzeszowskiego, Uniwersytetu Iwana Franki we Lwowie, Uniwersytetu w Preszowie, Uniwersytetu Humanistyczno-Ekonomicznego w Równem).

- W latach 2013-2014 była kierownikiem i wykonawcą polskiej części międzynarodowego projektu badawczego poświęconego aksjologii nauczycieli i uczniów. Część tego projektu zatytułowano: *Changes in axiology of teachers and students attending to teachers and represented polish pedagogy science environment.*

- W latach 2016-2017 wzięła udział w Międzynarodowym projekcie Erasmus+KA2 mającym na celu budowanie potencjału, wymianę doświadczeń na rzecz doskonałości zawodowej. Jego wykonawcami byli pracownicy Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Rówieńskiego Państwowego Uniwersytetu Humanistycznego.

- Była również członkiem zespołu opracowującego wniosek o finansowanie projektu (na lata 2021/22 – 2024/25) z NCN OPUS -21, nt. *Edukacja drogą do realizacji idei emancypacji społecznej kobiet z rodzin plebejskich w zaborze austriackim*. Po wstępnej kwalifikacji przez NCN, ostatecznie nie otrzymano finansowania.

- W latach 2021-2023 uczestniczyła w realizacji ministerialnego projektu badawczego (w ramach programu *Nauka dla Społeczeństwa*), z obszaru "Humanistyka – Społeczeństwo – Tożsamość". Brała udział w gromadzeniu materiału badawczego, w pracach organizacyjnych i popularyzujących rezultaty naukowe projektu.

Habilitantka zrealizowała również dwa Granty Wydziałowe (na Wydziale Pedagogiki UR), których tematyka ściśle wiąże się z Naukami o rodzinie. Finansowane były one z badań statutowych. Była kierownikiem i wykonawcą tych projektów: 1) w latach 2015 – 2016, granty nt. *Wychowanie w rodzinie w perspektywie nowych wyzwań cywilizacyjnych*; 2) w latach 2016-2017 grant nt. *Miejsce seniora w rodzinie i społeczeństwie*. Ich rezultatem były publikacje naukowe w punktowanych czasopismach naukowych oraz w pracach pod redakcją. Była to ważna problematyka ze względu na teraźniejszość i przyszłą perspektywę czasową. Dotyczy to nie tylko rodziny wobec nowych wyzwań cywilizacyjnych, ale i kwestii przybywających seniorów w starzejącym się polskim społeczeństwie. Jest to ważny problem rozwoju demograficznego Polski i zmieniających się aspektów opiekuńczych i wychowawczych w postępującym rozwoju cywilizacyjnym.

2.3. Wygłoszone referaty na międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych

Po doktoracie Habilitantka zaznaczyła swoją dużą aktywność na wielu różnych konferencjach czy sesjach naukowych. Były to 44 konferencje naukowe w tym 36 krajowych (ogólnopolskich i międzynarodowych) i 8 zagranicznych. Ściśle z tematyką rodzinną związane były m. in.:

1. II Ogólnopolska Konferencja Naukowa na temat: *Problemy współczesnej rodziny w Polsce i na świecie*, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi; Bełchatów 2014, tytuł wystąpienia: „Metody wychowania w rodzinie – podstawy teoretyczne ich klasyfikowania i uwarunkowania skuteczności”;
2. III Międzynarodowa Konferencja Naukowa na temat: *Rodzicielstwo w różnych etapach rozwoju rodziny*, Uniwersytet Opolski; Kamień Śląski 2015, tytuł

wystąpienia: „Sytuacja społeczna oraz rodzinna osób starzejących się w perspektywie przemian demograficznych i w opinii seniorów”;

3. Ogólnopolska Konferencja Naukowa na temat: *Rodzina w sytuacji straty bliskiej osoby*, Katolicki Uniwersytet Lubelski; Lublin 2016, tytuł wystąpienia: „Współczesna rodzina wobec doświadczenia straty bliskiej osoby – wielowymiarowość doświadczeń i przeżyć”.

Na uwagę i szacunek zasługuje tu liczny i bogaty dorobek publicystyczny Habilitantki. Jej wielką aktywność naukową potwierdza również często uczestnictwo w pracach wielu zespołów badawczych (międzynarodowych i krajowych), realizacja grantów wydziałowych oraz jej wykłady popularyzujące wiedzę o wychowaniu Nauki o rodzinie, a głównie o różnych aspektach jej potrzeb, pomocy dla niej i postawach w zmieniającej się polskiej i europejskiej rzeczywistości oraz zanikających, lecz sprawdzonych, dobrych wartościach minionych lat.

IV. Ocena dorobku w zakresie popularyzowania wiedzy, osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz współpracy z otoczeniem

1. Popularyzowanie wiedzy

Swoją aktywność naukową w popularyzowaniu wiedzy Habilitantka wykazała współpracując z uczelniami krajowymi i zagranicznymi. Brała udział w 6 konferencjach naukowych - krajowych i międzynarodowych. Pełniła rolę członka komitetów organizacyjnych oraz naukowych. Wzięła m.in. udział w organizowaniu przez Towarzystwo Naukowe w Rzeszowie Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej nt. *Rodzina wobec współczesnych problemów społecznych i globalizacyjnych*, która odbyła się 17 listopada 2011 roku. Pełniła również funkcję członka Komitetu Naukowego oraz Zastępcy Przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego.

W działalność popularyzującą naukę dobrze wpisuje się również jej udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych liczących się czasopism:

1. *Kultura – Przemiany – Edukacja* - półrocznik Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Jest to czasopismo z listy ministerialnej (40 pkt.). Od początku istnienia pisma (tj. 2013 roku) do chwili obecnej pełni funkcję Zastępcy Redaktora Naczelnego.

2. *Kwartalnik Edukacyjny* - czasopismo wydawane przez Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie. Pełni w nim funkcję członka Rady Naukowej i recenzenta publikowanych materiałów. Działalność tę prowadzi od 2005 roku.

3. *Pedagogika. Studia i Rozprawy* – rocznik wydawany przez Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy w Częstochowie. Jest członkiem Rady Naukowej czasopisma od 2021 roku.

4. *Dydaktyka Informatyki* – w latach 2016-2017 była członkiem Rady Programowej czasopisma wydawanego przez Uniwersytet Rzeszowski. Pełniła funkcję doradczą w zakresie podnoszenia jakości naukowej czasopisma.

Warto nadmienić również jej rolę jako recenzenta wydawniczego. Recenzowała dwie monografie:

1). Przemysław Makles, *Zjawisko agresji wśród dzieci i młodzieży w wieku szkolnym – przyczyny oraz przeciwdziałanie*, Wyd. Precjoza, Częstochowa 2023;

2) Mirosław Łopot, Urszula Ordon, *Pedeutologia*, Wyd. Lubelska Akademia WSEI, Lublin 2023. Oprócz tychże recenzowała też artykuły naukowe publikowane w czasopismach: *Kwartalnik Edukacyjny* oraz *Horyzonty Wychowania*.

Dr Z. Frączek opracowała również 13 popularyzatorskich recenzji monografii naukowych, które opublikowała w czasopismach takich jak: *Kwartalnik Edukacyjny*; *Życie Szkoły*; *Wychowawca*; *Horyzonty Wychowania*; *Szkice Humanistyczne*.

Godnym uwagi i docenienia jest Jej popularyzowanie nauki przez działalność prowadzoną w ramach towarzystw naukowych. Autorka rozprawy uczestniczyła także w pracach międzynarodowych i krajowych organizacji i towarzystwach naukowych. Od 2009 roku jest członkiem Światowego Towarzystwa Fenomenologii w USA (Hanover, New Hampshire). Następnie od roku 2011 działa w Towarzystwie Naukowym w Rzeszowie. W latach 2011-2014 pełniła w nim funkcję Członka Zarządu i Wiceprezesa, a także Kierownika Sekcji Nauk o Rodzinie. W roku 2017 utworzono rzeszowski oddział Towarzystwa Pedagogicznego, w którym Habilitantka pełniła do roku 2023 funkcję Wiceprzewodniczącej oraz Członka Zarządu TP. Natomiast od 2023 pozostaje członkiem tegoż Towarzystwa. Od roku 2024 jest również członkiem Zespołu Wspierającego Sekcję Pedeutologii PAN.

Popularyzowanie nauki, prowadziła też w ramach współpracy z uczelniami zagranicznymi, które obejmowały również pobyty w zagranicznych ośrodkach naukowych. Realizowane były w formie staży naukowych i wizyt studyjnych. Autorka

recenzowanego dorobku odbyła: staż naukowy w Międzynarodowym Uniwersytecie Ekonomiczno – Humanistyczny w Równym, w Instytucie Pedagogiki, w dniach 04 – 29 października 2010 roku; staż na Uniwersytecie w Preszowie, na Wydziale Humanistyczno – Przyrodniczym, w dniach 13-17 luty 2012 roku; wizytę studyjną na III Uniwersytecie w Rzymie, w dniach 02 – 12 maj 2012 roku.

Zwrócić należy też uwagę na jej członkostwo jako wnioskodawczyni w grupie specjalistów oceniających wnioski o przyznanie środków finansowych na prowadzenie badań. Od 2014 roku jest zarejestrowana w bazie ekspertów działającej w ramach Europejskiego Projektu: „Horyzont 2020; 2024; 2028”. Bierze także udział w pracach grup oceniających, działających w obrębie macierzystej uczelni - w roku akademickim 2015/16 była członkiem Wydziałowej Komisji Konkursowej na najlepszą pracę magisterską.

2. Osiągnięcia dydaktyczne

Pewnymi osiągnięciami może się również poszczycić Habilitantka w zakresie działalności dydaktycznej. Do nich należy zaliczyć autorstwo dwóch podręczników akademickich oraz tekstu metodycznego:

1. *Wstęp do teorii wychowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2022, stron 334, ISBN: 978-83-8277-061-2.
2. *Wybrane problemy pedagogiki rodziny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2010, stron 209, ISBN: 978-83-7338-615-0. (współautorstwo)
3. *Klasyfikacje wartości i poziomy ich przyjmowania* (tekst metodyczny obrazujący proces przekazywania i przyjmowania wartości), Zeszyty Naukowe PWSZ w Sanoku, Nr 6, Sanok 2009, s. 227 – 243.

Warto też odnotować udział Habilitantki w realizowanym przez Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Rzeszowskiego grantie dydaktycznym. Był on projektem współfinansowanym przez UE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego o temacie: *Nauczyciel refleksyjny praktyk i profesjonalny artysta*. W jego ramach prowadziła Ona wykłady i ćwiczenia z "Teoretycznych podstaw wychowania".

Obok tego ważnym było także Jej uczestnictwo w projekcie dydaktycznym realizowanym przez Krakowski Ośrodek Szkoleniowo – Doradczy „SEMEKS”, podobnie jak poprzedni współfinansowanym przez UE. W tym przypadku opracowała autorski

program, prowadziła jednocześnie wykłady dla nauczycieli szkół średnich na temat metod nauczania oraz oceniania.

Ważne miejsce w Jej działalności zajmuje cykl zajęć szkoleniowych dla nauczycieli szkół podstawowych miasta Rzeszowa, organizowany przez Szkołę Podstawową nr 25 oraz Wydział Pedagogiczny UR. W tym przypadku przeprowadziła zajęcia pt: *Wychowawcze funkcjonowanie rodziny a zachowanie dziecka*.

W ramach zajęć etatowych Uniwersytetu Rzeszowskiego, wykonywała zajęcia dydaktyczne (wykłady oraz ćwiczenia, na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych), stanowiących Jej wkład dydaktyczny w rozwijanie i upowszechnianie wiedzy o rodzinie. Do nich zaliczała się m. in., realizacja zajęć m.in. z Teoretycznych podstaw wychowania; Pedagogiki rodziny; Metodyki pracy z rodziną. Pełniła również funkcję koordynatora tych przedmiotów.

Opiekowała się też grupami seminaryjnymi - seminaria licencjackie i magisterskie (wypromowała ponad 100 magistrów). Problematyka badawcza prowadzonych przez Nią grup związana była z funkcjonowaniem środowisk wychowania naturalnego i intencjonalnego, koncentrowała się głównie na wychowawczym funkcjonowaniu rodziny oraz działalności instytucji i organizacji wspierających rodzinę. Habilitantka opiekowała się od strony merytorycznej realizowanymi przez studentów - członków Koła Naukowego Zainteresowań Psychologią PRO Psyche - badaniami nt. *Brat i siostra – przyjaciel czy wróg? Relacje z rodzeństwem w percepcji uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych*.

Habilitantka wielokrotnie sprawowała opiekę nad grupami młodzieży odbywającej praktyki studenckie. Pełniła funkcję koordynatora i opiekuna tych praktyk na kierunkach: Nauki o rodzinie i Pedagogika. Realizowała przy tym współpracę z licznymi instytucjami m.in. z Gminnymi i Miejskimi Ośrodkami Pomocy Społecznej, Państwowymi Centrami Pomocy Rodzinie, Domem Samotnej Matki, Ośrodkami Interwencji Kryzysowej. Realizowała także funkcję opiekuna roku na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, na kierunkach: Nauki o rodzinie oraz Pedagogika.

Współdziałała też z instytucjami zewnętrznymi, w których studenci odbywali swoje praktyki. Konsultowała też w latach 2010 - 2017 realizowane przez szkoły projekty unijne. W tej kwestii współpracowała z Zespołem Szkół Elektronicznych i Ogólnokształcących im. J. Groszkowskiego w Przemyślu. Jako członek Rady Naukowo - Eksperymentalnej współpracowała z Fundacją Pomocy Dzieciom im. S. Bieńczyk w Brzozowie. Tu do zadań Fundacji należało naukowe, merytoryczne i praktyczne

wspieranie działań tejże organizacji, przygotowanie i przeprowadzanie wykładów i warsztatów dla osób zaangażowanych w pracę z rodzinami, dziećmi i środowiskiem lokalnym.

Oprócz tego angażowała się również w promowanie osoby, która podjęła starania o uzyskania stopnia naukowego doktora. W dniu 27 lutego 2018 roku uchwałą Rady Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego została jej powierzona funkcja promotora pomocniczego w postępowaniu doktorskim.

3. Osiągnięcia organizacyjne i współdziałanie z otoczeniem

Jej pełnione funkcje organizacyjne jako pracownika Uniwersytetu Rzeszowskiego to: Zastępca Dyrektora Instytutu Pedagogiki; kierownik Zakładu Teorii Kształcenia i Wychowania; członek Komisji ds. Jakości Kształcenia; członek Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia; członek Kolegialnego Zespołu Rekrutacyjnego w Kolegium Nauk Społecznych; członek Rady Wydziału Pedagogiki i Filozofii; członek Uczelnianej Rady Redaktorów Czasopism Naukowych Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Ważnymi osiągnięciami organizacyjnymi Habilitantki, bezpośrednio związanymi z Naukami o rodzinie, należy wymienić Jej udział w Komisji ds. opracowania Wniosku o uprawnienia do prowadzenia studiów I, a następnie II stopnia na kierunku Nauki o rodzinie w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Rzeszowskiego. Brała czynny udział w przygotowaniu planów studiów, opracowaniu efektów kształcenia, sylabusów, planu i programu praktyk studenckich oraz sporządzeniu charakterystyki działalności naukowej zespołów badawczych. A w dalszych latach uczestniczyła w pracach Komisji Programowej na kierunku Nauki o rodzinie.

Jak z tego wynika dr Zofia Frączek systematycznie uczestniczy w wielu różnorodnych formach doskonalenia własnego warsztatu zawodowego, (organizowanych przez instytucje zewnętrzne, a także Uniwersytet Rzeszowski), ukierunkowanych na rozwijanie wiedzy, kompetencji dydaktycznych i organizacyjnych. Za swoją aktywność zawodową (naukową i dydaktyczną), została dostrzeżona w swoich środowiskach pracy, otrzymując nagrody Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego raz Dyrektora Kolegium Nauczycielskiego w Tarnobrzegu.

Ocena całego punktu IV - dorobku w zakresie popularyzacji wiedzy oraz współpracy międzynarodowej, osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych.

Dorobek Habilitantki w odniesieniu do popularyzacji wiedzy, współpracy międzynarodowej oraz osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych jest dość wszechstronny. Prowadząc opiekę nad praktykami studentów oraz wykłady i warsztaty dla nauczycieli próbuje dostrzec w jakim stopniu realizowana jest współczesna wiedza pedagogiczna w szkołach, a następnie stara się wyciągnąć z tych doświadczeń praktycznych jak najwięcej wniosków dla budowania nowych rozwiązań w zakresie teorii pedagogicznych. Jej wielostronna aktywność naukowa i organizacyjna ma bardzo znaczący wpływ na jakość kształcenia oraz upowszechnianie nauki pedagogicznej na uczelni i poza nią. Cenną była też wymiana wiedzy i doświadczeń z naukowcami z innych państw w czasie udziału w konferencjach o międzynarodowym charakterze.

V. Konkluzja odnośnie całości dorobku i werdykt

Praca dr Zofii Frączek pt: "Współpraca rodziny i szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu Szkolnego Krakowskiego" jest nie tylko jedną z prekursorskich, ale wnoszącą wiele nowego, interesującego spojrzenia w kontekście omawianej problematyki.

Praca ta jest cenną lekturą nie tylko dla studentów pedagogiki, lecz również innych kierunków kształcenia, po których ich absolwenci zamierzają podjąć pracę nauczycielską.

Wiele wątków Jej dorobku związanego z rodziną, szczególnie współczesną, powinno być propagowane nie tylko wśród nauczycieli, ale i pośród opiekunów prawnych uczniów na zebraniach rodzicielskich.

Jej działalność zarówno dydaktyczna jak i organizacyjna wykracza poza obowiązki służbowe co wynika z wcześniej przedstawionych wielu działań. Może być zatem przykładem solidnego naukowca profesjonalisty dla młodszej kadry naukowo - dydaktycznej nie tylko w swoim Instytucie, ale i na całym Uniwersytecie.

Tego typu prace mają niezmiernie ważne znaczenie we współczesnym okresie czasu, w czasach wielu przemian cywilizacyjnych, społecznych - ekonomicznych i politycznych, podczas których pod ich wpływem następują zmiany mentalnościowe rodziców (nie zawsze pozytywne), a od nich promieniują jednocześnie na postawy i zachowania dzieci i młodzieży.

Praca dr Zofii Frączek pt: "Współpraca rodziny i szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu Szkolnego Krakowskiego", plus dołączone 11 artykułów naukowych, stanowią najważniejsze Jej osiągnięcie, spełniające wymogi

ustawowe.

Jak z przedstawionych dokonań Habilitantki wynika, posiada ona bardzo ugruntowany warsztat naukowo badawczy. Jej wiedza nie ogranicza się tylko do zakresu tematyki opracowanej w zaprezentowanej monografii czy 11 artykułach naukowych, ale sięga również problematyki teoretycznej odnoszącej się do zagadnień pedagogiki w ujęciu historycznym i współczesnym.

Drobne moje uwagi w odniesieniu do pracy nie wpływają na Jej jakość dorobku naukowego, iż można powiedzieć, że Jej dysertacja naukowa i inne publikacje są niemal kompletne.

W oparciu o ustawę z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.), stwierdzam, iż spełnia ona kryteria osiągnięć naukowych niezbędnych do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Wskutek tego w pełni popieram wnioski o nadanie dr Zofii Frączek stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie Nauk o rodzinie, w dyscyplinie Nauki o rodzinie.

Tarnów dnia 28 lutego 2026 roku

Dr hab. Andrzej Niedojadło, prof. ANS Wr.

